MODALITĂŢI LINGVISTICE ÎN ANALIZA TERMINOLOGIEI. APLICAŢII ÎN TERMINOLOGIA METEOROLOGIEI

ANDREEA-VICTORIA GRIGORE
Şcoala Doctorală, Facultatea de Litere
Universitatea din Bucureşti

1. Introducere

Obiectul lucrării de faţă îl constituie modalităţile lingvistice utilizate în analiza terminologiei, cu referire specială la **terminologia meteorologiei** (**TMt**). Venind în completarea unor cercetări anterioare, lucrarea îşi propune să identifice şi să comenteze respectivele modalităţi, plasându-se în categoria analizelor terminologice „externe", întrucât are la bază o descriere lingvistică sincronică a **TMt**.

Înainte de a începe discuţia propriu-zisă, considerăm utilă precizarea unei observaţii privind structura lucrării noastre. Prima subdiviziune (**Consideraţii teoretice**) este dedicată prezentării succinte a unor aspecte de natură teoretică. În a doua secţiune (intitulată **Modalităţi lingvistice în analiza terminologiei meteorologiei**), vom avea în vedere acele mijloace lingvistice folosite, cu precădere, în analiza **TMt**, prin raportare la dicţionare generale şi specializate, dar şi la selecţiuni din rubricile meteo transmise de două dintre posturile româneşti (TVR 1 şi Pro TV). Ultima parte a acestei lucrări poartă numele de **Concluzii** şi adună observaţiile finale rezultate din analiza întreprinsă.

2. Consideraţii teoretice

Esenţială pentru discutarea modalităţilor lingvistice în analiza terminologiei este delimitarea a două tipuri de terminologii. Astfel, terminologia „internă" (notată, în mod convenţional, cu T_1) este una prescriptivă, normativă, făcută de specialişti pentru specialişti. Terminologiei „interne"i se opune terminologia „externă" (notată cu T_2), care este descriptivă, realizată de lingvişti terminologi şi bazată pe descrierea lingvistică a termenilor specializaţi în relaţia dicţionare – texte (Bidu-Vrănceanu 2007: 18-31; Bidu-Vrănceanu 2010: 11-30).

Metodele corespunzătoare studiului terminologiei „externe" sunt analiza paradigmatică şi analiza sintagmatică. Pe de o parte, analiza paradigmatică vizează „*definirea* şi *interpretarea sensului specializat* în mod riguros, dar accesibil vorbitorului obişnuit [...]. La nivelul T_2 interpretarea sensului specializat este obiectivată prin raportarea continuă la **dicţionarele generale**" (Bidu-Vrănceanu 2010: 17).

Prin urmare, analiza paradigmatică are în vedere două direcţii. Prima este analiza sensului specializat existent în definiţii lexicografice şi terminografice, prin intermediul comparării directe a celor două tipuri de definiţii. Această comparare duce la identificarea

BDD-V923 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:50 UTC)

elementelor de sens componente, relevante pentru vorbitorii obişnuiţi sau, dimpotrivă, pentru specialişti.

Cea de-a doua direcţie constă în analiza relaţiilor semantice paradigmatice precum polisemia, sinonimia, antonimia, hiponimia sau câmpurile lexico-semantice. În ultimii ani, studiul acestor relaţii semantice a adus rezultate importante în cercetarea diferitelor terminologii româneşti (vezi, de pildă, Elena Museanu (2010), pentru terminologia economică).

Pe de altă parte, analiza sintagmatică porneşte de la textele şi contextele în care apare limbajul specializat. Ea este concepută ca un auxiliar al analizei paradigmatice, având „un rol *preliminar* sub aspectul *textelor* şi un rol de *rafinare* în ce priveşte *contextele*" (Bidu-Vrănceanu 2007: 27).

În opinia Angelei Bidu-Vrănceanu, premisa interesului pentru termenii specializaţi din punctul de vedere al terminologiei „externe" constă în atestarea lor în texte de largă circulaţie, anume, în acele texte care deţin un grad de specializare inferior, mergând până la vulgarizare. Aceste texte aparţin, mai ales, mass media sau limbii comune (Bidu-Vrănceanu 2010: 17).

Luând în considerare gradul de specializare a textelor, care pot varia de la cele pur ştiinţifice la cele vulgarizatoare, autoarea subliniază rolul contextului lingvistic în procesul de identificare a sensului specializat, concretizat în raportul dintre libertăţi şi restricţii în exprimarea lui (Bidu-Vrănceanu 2010: 17). Din contextele în care apare termenul ştiinţific decurge variaţia conţinutului conceptual şi semantic. Respectiva variaţie prezintă o importanţă deosebită nu numai pentru identificarea corectă a valorilor şi pentru determinarea gradului de contextualizare / decontextualizare (variabil în funcţie de terminologii), ci şi pentru semnalarea „deviaţiilor" semantice realizate contextual, posibile în textele adresate unui public larg (Bidu-Vrănceanu 2010: 17).

Libertăţile sau preferinţele contextuale avute de termeni în textele de largă circulaţie pot antrena modificări de ordin semantic (legate de „dinamica" sensului). De asemenea, o chestiune interesantă în analiza sintagmatică o reprezintă respectarea nucleului „dur" al fiecărui termen ştiinţific (Bidu-Vrănceanu 2010: 18).

Combinarea celor două tipuri de analize în descrierea terminologiilor ţine cont de modificarea raportului dintre *terminologizare* (lexic specializat – LS) şi *lexicalizare* (lexic comun – LC), cu urmări majore în privinţa unei terminologii dinamice (Bidu-Vrănceanu 2010: 18). Analiza mişcării termenilor specializaţi dinspre LS spre LC reprezintă o contribuţie semnificativă adusă de terminologia „externă". Relaţia dintre LS şi LC duce, în majoritatea cazurilor, la evoluţie semantică, datorată atât unor efecte lexico-semantice (banalizarea, determinologizarea), cât şi unor procedee ale extinderii vulgarizării ştiinţifice (parafraza, metaforizarea, mijloacele lexico-semantice – sinonimia şi hiponimia) (Bidu-Vrănceanu 2007: 155-177).

În continuare, Angela Bidu-Vrănceanu (2010: 19) evidenţiază faptul că precizarea libertăţilor şi a limitelor pe care le are folosirea sensului specializat şi / sau a celorlalte sensuri obţinute de un termen în limba comună are drept consecinţă realizarea unei comunicări adecvate. Admiţând existenţa mai multor libertăţi în terminologia „externă", cercetătoarea este de părere că scopul comunicării corecte (manifestate prin decodare şi codificare) rămâne fundamental şi se apreciază în raport cu indicaţiile dicţionarelor generale, în calitatea lor de instrumente cu caracter social şi accesibil (Bidu-Vrănceanu 2010: 19).

În cele ce urmează, vom identifica modalităţile lingvistice utilizate în analiza **TMt**, insistând asupra analizei sensului specializat existent în definiţii lexicografice şi terminografice. Ne vom raporta la lucrări lexicografice de uz general (DEX 1998 şi DEXI 2007), precum şi la un dicţionar de specialitate (DMC 2003). Concomitent, analiza paradigmatică pe care o vom întocmi va pune accentul pe relaţiile semantice apărute în **TMt**.

BDD-V923 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:50 UTC)

Prin aducerea în discuţie a unor fragmente din buletinele meteo actuale, vom observa în ce măsură anumiţi termeni se menţin în limitele lexicului specializat, pe când alţii se supun unui proces de decontextualizare şi migrează dinspre limbajul ştiinţific înspre limba comună.

3. Modalităţi lingvistice în analiza terminologiei meteorologiei

Termenii meteorologici care constituie subiectul prezentei lucrări sunt grupaţi în jurul unui termen-prototip ce desemnează un concept fundamental pentru meteorologie. Este vorba despre PRECIPITAŢIE, termen care denotă o realitate extralingvistică uşor reperabilă chiar şi de către un vorbitor neavizat. Acest lucru se datorează condiţiei sale de cuvânt uzual, des întâlnit în comunicarea de zi cu zi. Precizarea statutului său în lucrări lexicografice sau terminografice devine, aşadar, una deosebită.

Întrucât aceşti termeni apar în mod frecvent în comunicarea curentă, un dicţionar general ca *Dicţionarul explicativ al limbii române* (1998) omite tratarea minuţioasă a sensului specializat. Din această cauză, lipsesc adesea componente importante ale unei definiţii, cum ar fi marca diastratică sau contextele diagnostice. Termenii care alcătuiesc paradigma lexico-semantică a termenului-prototip PRECIPITAŢIE ilustrează această situaţie, deoarece, în cuprinsul definiţiilor lor, se constată absenţa mărcii de uzaj *(Met.)*, pe care DEX (1998: X) o conţine în lista sa de abrevieri:

(1) *AVERSĂ, averse, s. f. Ploaie torenţială de scurtă durată. – Din fr. averse.* (DEX; subl.n.)
(2) *HIDROMETEÓR, hidrometeori, s. m. Produs de condensare a vaporilor de apă din atmosferă [...]. – Din fr. hydrométéore, germ. Hidrometeore.* (DEX)
(3) *LÁPOVIŢĂ s. f. Ploaie amestecată cu ninsoare; p. ext. zăpadă apoasă. – Din bg., scr. lapovica.* (DEX ; subl. n)
(4) *NINSOÁRE, ninsori, s. f. 1. Faptul de a ninge; cădere a zăpezii [...]. – Nins + suf. -oare.* (DEX)
(5) *PLOÁIE, ploi, s. f. 1. Precipitaţie atmosferică sub formă de picături de apă provenite din condensarea vaporilor din atmosferă [...]. [Pr.: ploa-ie] – Lat. *plovia (= pluvia).* (DEX)
(6) *PRECIPITÁŢIE, precipitaţii, s. f. 1. Precipitare. 2. Vapori de apă condensaţi care cad din atmosferă pe suprafaţa pământului sub formă de ploaie, ceaţă, brumă, zăpadă, grindină etc. [Var.: precipitaţiúne s. f.] – Din fr. précipitation, lat. precipitatio, -onis.* (DEX)

De asemenea, definiţiile oferite dau seama de existenţa unor inadvertenţe. După cum s-a precizat mai sus, termenul-pivot este PRECIPITAŢIE şi, ca urmare, el este hiperonimul întregii clase. În pofida acestui fapt, această utilizare este prezentă numai în definiţia termenului PLOAIE (cf. (5)), pentru ca, la ceilalţi termeni, să se prefere o largă varietate de hiperonime. Dacă în cazul lui HIDROMETEOR, se apelează la sintagma întrucâtva sinonimică PRODUS DE CONDENSARE A VAPORILOR DE APĂ (cf. (2)), definiţia termenului NINSOARE este una relaţională, trimiţând la cuvântul său de bază, în speţă, verbul *a ninge* (cf. (4)). Cu totul altfel stau lucrurile pentru termenii AVERSĂ şi LAPOVIŢĂ, al căror hiperonim este termenul PLOAIE (cf. (1) şi (3)).

Referitor la modalitatea de definire a termenului AVERSĂ, autorii DEX operează cu o restrângere de sens prin intermediul căreia poate părea îndreptăţită catalogarea sintagmei AVERSĂ DE PLOAIE drept un pleonasm, o repetare inutilă, supărătoare, ce nu ar trebui tolerată în limbă (Dimitrescu 1995: 206).

BDD-V923 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:50 UTC)

Ceea ce deosebeşte DEXI de celălalt dicţionar general este oferirea a două mărci diastratice – *(climat.)* şi *(meteor.)*. Aflându-se într-o alternanţă evidentă, cele două mărci de uzaj precedă definiţiile majorităţii termenilor din paradigma lexico-semantică a termenului PRECIPITAŢIE:

(7) *AVERSĂ s. f. (meteor.) Ploaie abundentă bruscă şi de scurtă durată [...]. ◊ Aversă de zăpadă = cădere abundentă de zăpadă de scurtă durată [...]. · / pl. –e / < fr. averse.* (DEXI)

(8) *HIDROMETEÓR s. m. Meteor apos produs prin condensarea sau îngheţarea vaporilor de apă în atmosferă şi pe suprafaţa terestră. · / sil. –te-or. pl. –i / < fr. hydrométéore, germ. Hidrometeore.* (DEXI)

(9) *LÁPOVIŢĂ s. f. (climat.) 1. Ploaie amestecată cu ninsoare. ♦ Ext. Zăpadă apoasă. 2. (reg.) Chiciură. · / < bg., srb. lapovica.* (DEXI)

(10) *NINSOÁRE s. f. 1. Faptul de a ninge; cădere a zăpezii [...]. · / pl. –ori / < nins + -oare.* (DEXI)

(11) *PLOÁIE s. f. 1. (meteor.) Precipitaţie atmosferică sub formă de picături de apă, provenite din condensarea vaporilor în atmosferă [...]. · sil. ploa-ie. pl. ploi. / lat. *plŏvia = plŭvia, -ae.* (DEXI)

(12) *PRECIPITÁŢIE s. f. 1. (meteor.; mai ales la pl.; şi precipitaţii atmosferice) Produs al condensării vaporilor de apă din atmosferă care cad pe suprafaţa Pământului sub formă de ploaie, burniţă, brumă, grindină, zăpadă etc. [...]. · / (înv.) precipitaţiúne s. f. / < fr. précipitation, lat. praecipitatio, -onis.* (DEXI)

În privinţa conţinutului definiţiilor, DEXI preia, cu mici diferenţe de formulare, definiţiile inventariate în DEX. De exemplu, sesizăm şi în DEXI cum hiperonimul firesc PRECIPITAŢIE nu are acest statut decât în definiţia aceluiaşi termen PLOAIE (cf. (11)).

O diferenţă notabilă consemnăm în modul de definire a termenului AVERSĂ, întrucât DEXI corectează parţial inadvertenţa identificată în DEX (cf. (7)). Deşi conţinutul articolului de dicţionar este asemănător celui din DEX, corectarea se realizează printr-o distincţie sugerată de furnizarea sintagmei terminologice AVERSĂ DE ZĂPADĂ, alături de definiţia sa („cădere abundentă de zăpadă de scurtă durată").

Corectarea totală a unor inconsecvenţe întâlnite în definirea termenilor din dicţionarele de uz general are loc în paginile unei lucrări de specialitate precum *Dicţionarul de meteorologie şi climatologie* (DMC). Vom exemplifica acest aspect prin oferirea definiţiilor date termenilor PRECIPITAŢIE şi AVERSĂ:

(13) *Precipitaţie (precipitation; précipitation) Totalitatea hidrometeorilor formaţi din particule de apă lichidă sau solidă, care cad din nori (uneori chiar şi din ceaţă) şi ating suprafaţa terestră. <u>După starea de agregare a apei, ele sunt: lichide (ploaia), solide (ninsoarea) sau mixte (lapoviţa). După durată şi intensitate sunt: precipitaţii de lungă durată, precipitaţii torenţiale sau averse şi burniţe. După genează, sunt: precipitaţii convective (care cad din nori convectivi), precipitaţii frontale (care cad din sistemele noroase ale fronturilor calde, reci şi ocluse) şi precipitaţii orografice (care cad din norii formaţi prin ascensiunea forţată a aerului umed pe pantele munţilor).</u>* (DMC; subl. n.)

(14) *Aversă (shower; averse) <u>Precipitaţie</u> de scurtă durată, cu început şi sfârşit brusc, care prezintă în intervalul producerii ei schimbări de intensitate foarte rapide. În general, cantitatea de apă căzută în timpul aversei este mare, deşi uneori poate fi neînsemnată. Cel mai adesea, aversa cade din nori Cumulonimbus (mai rar din nori Cumulus cu mare dezvoltare verticală), fiind formată din picături de apă sau fulgi de zăpadă de dimensiuni mari. După felul precipitaţiilor se disting: <u>aversă de ploaie</u> (însoţită*

BDD-V923 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:50 UTC)

frecvent de descărcări electrice şi mai rar de grindină); aversă de ninsoare; aversă de lapoviţă. (DMC; subl. n.)

Demn de remarcat este faptul că, în cuprinsul articolului dedicat termenului AVERSĂ, PRECIPITAŢIE capătă statutul firesc de hiperonim. În plus, în acelaşi articol, se diferenţiază cele trei tipuri de averse, cu ajutorul sintagmelor terminologice AVERSĂ DE PLOAIE, AVERSĂ DE NINSOARE, AVERSĂ DE LAPOVIŢĂ. Prin prisma definiţiei indicate în DMC, sintagma AVERSĂ DE PLOAIE nu este nicidecum una pleonastică, desemnând, de fapt, în limbajul meteorologilor, un anumit tip de aversă (cf. (14)).

Aceste corectări din DMC nu sunt deloc surprinzătoare, fiindcă dicţionarul întruneşte toate condiţiile necesare pentru a fi plasat în cadrul terminologiei „interne" (T_1). El este redactat de doi specialişti – membri ai Departamentului de Meteorologie şi Hidrologie de la Facultatea de Geografie (Universitatea din Bucureşti) – şi se adresează unui public avizat, după cum afirmă chiar autorii în *Prefaţă*:

> Adresat, în principal, meteorologilor şi climatologilor, geografilor şi environmentaliştilor mai mult sau mai puţin experimentaţi ori aflaţi în diferite stadii ale procesului formării, dicţionarul de faţă nu trebuie să lipsească din fondul documentar de bază al niciunui *specialist* interesat în ştiinţele Pământului. (DMC 2003: VI; subl. n.)

La această precizare se adaugă informaţiile relevante prezente în articolele înregistrate în DMC. În cadrul intrărilor terminografice inventariate, observăm oferirea unor delimitări precise, între diferite tipuri de precipitaţii, respectiv, între diverse tipuri de averse. Aceste delimitări au la bază o serie de criterii esenţiale pentru un specialist, întrucât fac o referire lipsită de echivoc la realităţi extralingvistice precise. Acestea sunt, însă, inexistente în dicţionarele generale (cf. (6), (12) şi (13)), iar absenţa lor poate fi pusă pe seama complexităţii noţiunilor vehiculate cu ajutorul acelor criterii.

Pe lângă identificarea univocă a referentului avut în vedere, delimitările enunţate în cuprinsul definiţiilor din DMC fac uz de alţi termeni ori de alte sintagme terminologice, care nu sunt la îndemâna unui nespecialist. O ilustrare clară a acestei situaţii este regăsită în aceeaşi definiţie a termenului AVERSĂ, în care întâlnim sintagme specializate ale **TMt** precum „nori Cumulonimbus" sau „nori Cumulus cu mare dezvoltare verticală" (vezi *supra* (14)).

În cazul definirii altor componente din câmpul lexico-semantic al precipitaţiilor, observăm că autorii DMC recurg la oferirea unor hiperonime diferite de PRECIPITAŢIE. Ca urmare, definiţiile termenilor LAPOVIŢĂ şi NINSOARE conţin ca hiperonim structura FENOMEN HIDROMETEOROLOGIC (cf. (15)), respectiv, termenul specializat HIDROMETEOR (cf. (16)). Semnalăm, astfel, stabilirea unei relaţii de sinonimie între PRECIPITAŢIE, FENOMEN HIDROMETEOROLOGIC şi HIDROMETEOR exclusiv la nivelul specializat al **TMt**:

(15) *Lapoviţă (sleet; giboulée) Fenomen hidrometeorologic reprezentat prin căderea concomitentă a fulgilor de zăpadă şi picăturilor de apă la temperaturi apropiate de 0^0C. Compoziţia ei mixtă se datorează topirii fulgilor de zăpadă care traversează straturi de aer cu temperaturi pozitive.* (DMC; subl. n.)

(16) *Ninsoare (snowfall; chute de neige) Hidrometeor reprezentat printr-o precipitaţie sub formă de zăpadă.* (DMC; subl. n.)

(17) *Hidrometeor (hydrometeor; hydrométéore) Forma pe care o îmbracă produsele de condensare (şi sublimare) a vaporilor de apă, în atmosferă şi pe suprafaţa terestră.* (DMC)

BDD-V923 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:50 UTC)

Demnă de menţionat este absenţa definiţiei termenului PLOAIE din DMC, în condiţiile în care sunt definite mai multe tipuri de ploi. În cazul acestora din urmă, se constată, pe de o parte, că *definiendum*-ul este la forma de singular (cf. (18) PLOAIE DE ABATERE), dar şi la cea de plural (cf. (19) PLOI ECHINOXIALE):

(18) *Ploaie de abatere (driving rain on buildings; pluie chassée / drossée sur les bâtiments) Ploaie a cărei direcţie de cădere a fost deviată, de către vânturile puternice, de la traiectoria verticală normală şi interceptată de pereţii clădirilor.* (DMC)

(19) *Ploi echinoxiale (equinoctial rains; pluies équinoxiales) Ploi care se produc cu regularitate, în timpul sau imediat după momentele producerii echinocţiilor, în majoritatea regiunilor ecuatoriale.* (DMC)

Pe de altă parte, remarcăm că genul proxim este indicat prin intermediul termenului PLOAIE, devenit hiperonim. Este, aşadar, cu atât mai surpinzătoare absenţa unei definiţii a unităţii terminologice PLOAIE din paginile unui dicţionar specializat, care are ca particularitate esenţială indicarea precisă a fiecărui termen meteorologic.

În ciuda acestui fapt, la o cercetare atentă, am identificat o sintagmă sinonimă, frecventă îndeosebi în comunicarea cotidiană, anume PICĂTURI DE PLOAIE:

(20) *Picături de ploaie (raindrops; gouttes de pluie) Picături de apă al căror diametru este egal sau mai mare de 0,5 mm.* (DMC 2003: 169; subl. n.)

Din perspectiva analizei terminologice „externe" abordate aici, este interesant de urmărit felul în care elementele care formează câmpul lexico-semantic al precipitaţiilor se regăsesc în textele de largă circulaţie. Pentru **TMt**, exemplele concrete de discurs adresat unui public larg sunt reprezentate, prin excelenţă, de către buletinele meteo difuzate prin intermediul mass-media. În această categorie sunt incluse situaţiile asupra cărora ne vom referi în continuare, anume secvenţe semnificative din rubricile meteo realizate de actorul Florin Busuioc la postul de televiziune privat Pro TV şi din cele găzduite de meteorologul (prin urmare, de specialistul!) Romica Jurca la postul public TVR 1.

După cum remarcam şi cu altă ocazie (Grigore 2011: 265-266), rubricile cu tematică meteo transmise de televiziunile româneşti conţin multe dintre procedeele specifice vulgarizării ştiinţifice. Prezenţa acestora este justificată prin faptul că destinatarii unei rubrici de acest tip sunt telespectatori, în majoritatea lor, neavizaţi în chestiuni meteorologice. Scopul principal pe care îl au în momentul în care vizionează un buletin meteo la TV nu este acela de a se familiariza cu noţiuni complicate din domeniul meteorologiei, precum ierarhii complicate sau definiţii ale unor termeni mai mult sau mai puţin uşor de decodificat. În realitate, urmărirea unei rubrici meteo televizate este determinată de dorinţa acelor telespectatori de a afla valorile minime şi maxime de temperatură, dar şi fenomenele atmosferice care s-ar putea manifesta în următoarea zi în localitatea lor.

Deoarece informaţiile dintr-un buletin meteo au ca sursă Administraţia Naţională de Meteorologie (A.N.M.), prezentatorilor le revine misiunea de a livra mesajul parvenit de la specialişti într-o manieră cât mai uşor de înţeles de un public format, în mare parte, din nespecialişti. Ca urmare, vor prima informaţiile care se referă strict la starea vremii din intervalul imediat următor.

Pentru a se asigura că mesajul lor este corect decodat de către telespectatorii proveniţi din diferite medii sociale, atât Florin Busuioc, cât şi Romica Jurca apelează, în dese rânduri, la utilizarea hiponimică a hiperonimelor din paradigma lexico-semantică a precipitaţiilor ori la explicitări (cf. (21) şi (22)). Explicitările sunt înlesnite de formatul emisiunii, care pune la

BDD-V923 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:50 UTC)

dispoziţia prezentatorilor ecrane performante, unde, pe hărţi de calitate, sunt proiectate din regia tehnică diferite informaţii. Aceste informaţii, cum ar fi mişcarea norilor, aria de răspândire a precipitaţiilor, direcţia fronturilor atmosferice, regimul termic, valorile presiunii atmosferice etc., sunt menite să asigure o mai bună vizualizare semiotică a celor spuse de prezentatori:

(21) *Şi mâine aşteptăm ninsori în majoritatea regiunilor. În Dobrogea vor fi şi precipitaţii sub formă de ploaie sau de lapoviţă, pentru că temperatura este mai ridicată aici* [gest către ecran, unde este proiectată harta României şi răspândirea precipitaţiilor; gestul vizează indicarea regiunii Dobrogei]. (V, 05.02.2012; subl. n.)

(22) *Aspectul de mâine al vremii va rămâne frumos în ţările centrale şi de vest, în Peninsula Iberică, dar şi în cea mai mare parte a Turciei* [...]. *În rest vor fi înnorări şi precipitaţii sub formă de ninsoare, iar în cele din apropierea Mării Adriatice, respectiv, în sudul Italiei, în Grecia, vor fi sub formă de ploaie, abundente, cu vânt tare şi în rafale, ceva mai sus de această zonă* [gest către ecran, unde este proiectată harta Europei cu zonele care vor fi afectate de precipitaţii; gestul are în vedere indicarea regiunilor geografice din nordul Greciei] *vor fi şi lapoviţe sau ninsori*. (M, 05.02.2012; subl. n.)

Pregătirea profesională a prezentatorului Romica Jurca dă naştere, în discursul său de vulgarizare ştiinţifică, unor diferenţe considerabile faţă de discursul lui Florin Busuioc. În desemnarea unui anumit fenomen meteo, în speţă, cel denotat prin sintagma terminologică AVERSĂ DE PLOAIE, Busuioc recurge exclusiv la hiperonimul AVERSĂ (cf. (23)).

Spre deosebire de acesta, Romica Jurca utilizează, în variaţie liberă, sintagma specializată AVERSĂ DE PLOAIE cu termenul generic AVERSĂ, iar din contextul mai larg se poate înţelege că face trimitere la AVERSA DE PLOAIE (cf. (24)). Avem de a face, aşadar, cu un caz de sinonimie contextuală. De altfel, numai în discursul Romicăi Jurca, am identificat o altă structură caracteristică lexicului specializat al meteorologilor, anume AVERSĂ DE NINSOARE (cf. (25)):

(23) *Miercuri, căldura va face ravagii în sud şi în sud-est. După prânz, aversele s-ar putea să vină pe la munte şi în zonele deluroase din sud, iar joi avem caniculă în sud-est şi [...] ploaie în sud-vestul ţării şi pe la munte.* (V, 09.08.2010; subl. n.)

(24) *Averse şi descărcări electrice ar putea fi prezente în zonele montane. În Crişana şi în Banat, dar şi în Maramureş, cerul va rămâne senin aproape toată ziua, la fel şi în Câmpia Olteniei, pentru ca în zona de deal a Olteniei, dar şi a Munteniei* [gest către ecran], *mâine după-amiază să fie înnorări, însă numai izolat şi averse de ploaie*. (M, 10.08.2010; subl. n.)

(25) *Pe parcursul zilei de mâine, vremea va fi în general frumoasă, cel puţin în zonele din interiorul arcului carpatic, deşi spre după-amiază, în Transilvania, ar fi posibile unele înnorări şi* [gest către ecran], *ici-colo, averse de ninsoare. În Moldova, în Dobrogea, dar şi la munte, ninsorile vor fi prezente pe arii ceva mai extinse, mai ales în a doua parte a zilei, dar toate slabe cantitativ.* (M, 07.03.2011; subl. n.)

În ciuda prezenţei acestor construcţii în discursul specialistului, suntem de părere că nici AVERSĂ DE PLOAIE, după cum nici AVERSĂ DE NINSOARE, nu generează ambiguităţi ori confuzii, deoarece explicaţiile meteorologului şi imaginile care rulează pe ecranul din apropierea sa au darul de a clarifica mesajul.

BDD-V923 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:50 UTC)

4. Concluzii

În încheierea cercetării noastre înscrise pe linia analizelor terminologice numite „externe", vom enunţa câteva concluzii referitoare la modalităţile lingvistice predilecte în studiul **terminologiei meteo**.

O primă observaţie priveşte absenţa mărcii diastratice în definiţiile din DEX ale termenilor din paradigma termenului-pivot PRECIPITAŢIE, în condiţiile în care lista de abrevieri a dicţionarului amintit conţine o marcă specifică *(Met.)*. Pe de altă parte, în definiţiile din DEXI ale termenilor din paradigma mai sus menţionată, constatăm prezenţa mărcii diastratice *(meteor.)* în alternanţă cu *(climat.)*.

De asemenea, reţinem că multe inconsecvenţe din definiţiile prezente în DEX sau în DEXI sunt corectate în cuprinsul intrărilor din DMC (vezi, în acest sens, definiţiile termenului AVERSĂ în fiecare dintre cele trei lucrări lexicografice sau terminografice consultate).

Raportarea permanentă la dicţionarele de uz general (DEX sau DEXI), dar şi la *Dicţionarul de meteorologie şi climatologie* dă seama de faptul că un rol major pentru **TMt** este deţinut de relaţii semantice precum câmpurile lexico-semantice, hiponimia şi sinonimia. În aceeaşi ordine de idei, subliniem existenţa unei serii sinonimice specializate (PRECIPITAŢIE – HIDROMETEOR – FENOMEN HIDROMETEOROLOGIC), serie sinonimică identificată numai în paginile dicţionarului specializat.

Cu referire la buletinele meteo televizate, notăm folosirea, în special, a hiperonimelor ca hiponime, însoţită de oferirea unor explicaţii. În plan lingvistic, toate acestea constituie nişte practici frecvente ale vulgarizării ştiinţifice. Indiferent de pregătirea profesională a prezentatorilor, ei sunt obligaţi să apeleze la aceste procedee, pentru a fi înţeleşi de publicul larg căruia i se adresează.

SURSE

DMC 2003 = *Dicţionar de meteorologie şi climatologie*. Conducătorii lucrării: Sterie Ciulache, Nicoleta Ionac, Bucureşti, Editura Ars Docendi, 2003.

DEX 1998 = *Dicţionarul explicativ al limbii române*. Ediţia a II-a. Conducătorii lucrării*:* Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

DEXI 2007 = *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*. Coordonatorul lucrării: Eugenia Dima, Chişinău, Editura Arc Gunivas, 2007.

M = *Meteo TVR 1*, principalul buletin meteorologic al zilei, transmis de postul public TVR 1, prezentat de meteorologul Romica Jurca; diferite ediţii.

V = *Vremea Pro TV*, principalul buletin meteorologic al zilei, transmis de postul privat Pro TV, prezentat şi realizat de actorul Florin Busuioc; diferite ediţii.

BIBLIOGRAFIE

Bidu-Vrănceanu, Angela, 2007, *Lexicul specializat în mişcare. De la dicţionare la texte*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), 2010, *Terminologie şi terminologii*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Dimitrescu, Florica, 1995, „Observaţii asupra structurii buletinelor meteorologice", în Dimitrescu, Florica, 1995, *Dinamica lexicului românesc – ieri şi azi*, Cluj-Napoca, Editura Clusium – Logos, p. 201-206.

Grigore, Andreea-Victoria, 2011, „Variaţia discursivă în terminologia meteo", în Rodica Zafiu, Camelia Uşurelu, Helga Bogdan Oprea (eds.), 2011, *Limba română: ipostaze ale variaţiei lingvistice.* vol. I, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 259-267.

BDD-V923 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:50 UTC)

Museanu, Elena, 2010, „Terminologia economică”, în Bidu-Vrănceanu (coord.), 2010, p. 141-155.

LINGUISTIC MEANS IN THE ANALYSIS OF TERMINOLOGY. APPLICATIONS TO THE TERMINOLOGY OF METEOROLOGY

(*Abstract*)

The aim of this paper is to examine the linguistic means used in the analysis of meteorological terminology, being thus included among the so-called external terminological studies. Our research underlines the importance held by the paradigmatic and syntagmatic analyses in dealing with one of the most significant paradigms in meteorological terminology, i.e. the paradigm of precipitations. Consequently, further attention is given to the close analysis of definitions in both general and specialised dictionaries, as well as to various instances taken from weather reports broadcast by two Romanian television channels.

BDD-V923 © 2012 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:50 UTC)